

LIETUVOS RESPUBLIKOS PETICIJŲ KONSTITUCINIO ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Konstitucinio įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, šio projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos peticijų konstitucinio įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) rengimą paskatino poreikis tinkamo lygmens teisės aktu – konstituciniu įstatymu – sureguliuoti konstitucinės peticijų teisės įgyvendinimo tvarką, kadangi pagal Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punktą peticijų teisės įgyvendinimas, kaip ypač reikšminga visuomeninių santykių sritis, turi būti reguliuojamas Lietuvos Respublikos peticijų konstituciniu įstatymu. Iki šiol peticijų teisės įgyvendinimo tvarka buvo nustatyta įstatymo lygmens teisės aktu – Lietuvos Respublikos peticijų įstatymu.

Įstatymo projektas parengtas įgyvendinant Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ 191.7 papunktį, pagal kurį Lietuvos Respublikos Vyriausybė įsipareigojo inicijuoti konstitucinių įstatymų rengimą.

Įstatymo projekto tikslas – tinkamo lygmens teisės aktu, t. y. konstituciniu įstatymu, aiškiau ir nuosekliau sureguliuoti konstitucinės peticijų teisės įgyvendinimo tvarką, išspręsti teisinio reguliavimo, įtvirtinto Peticijų įstatyme, taikymo problemas ir užtikrinti sklandesnę kreipimąsi teikimo ir peticijų nagrinėjimo procesą.

Įstatymo projektu, iš esmės nereformuojant peticijų teisės įgyvendinimo mechanizmo, siekiama užtikrinti galimybę įgyvendinti peticijų teisę dėl visų norminių teisės aktų, papildant peticijų teisės sąvoką, aiškiau apibrėžiant peticijų komisijų kompetenciją bei sudarant galimybę pareiškėjui įgyvendinti peticijos teisę pateikiant kreipimąsi ne tik Lietuvos Respublikos Seimui, Vyriausybei ar savivaldybės institucijoms, kuriose veikia nuolatinės peticijų komisijos, bet ir kitoms institucijoms, su kurių priimamais norminiais teisės aktais sietini kreipimesi išdėstyti prašymai ar siūlymai. Įstatymo projektu taip pat tikslinamos peticijos teisę turinčių ir jas nagrinėjančių subjektų sąvokos, aiškiau įvardijami kreipimuisi (peticijai) keliami reikalavimai, tobulinamas peticijų nagrinėjimo procesas.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Teisingumo ministerijos Teisėkūros politikos grupės (vadovė Jolita Šlikienė, tel. 8 614 67 611, el. paštas jolita.slikiene@tm.lt, rengimą koordinavo vyriausiasis patarėjas Darius Trinkūnas, tel. 8 674 25 696, el. paštas darius.trinkunas@tm.lt) patarėja Sandra Vasiulytė-Maliaukė (tel. 8 602 67 368, el. paštas sandra.vasiulyte@tm.lt) ir patarėja Mėta Matuzevičienė (tel. 8 671 85 621, el. paštas meta.matuzeviciene@tm.lt).

3. Dabartinis teisinis įstatymo projekte aptartų teisinių santykių reglamentavimas

Pagal galiojančią Peticijų įstatymą peticijos teisė yra apibrėžta kaip Lietuvos Respublikos Konstitucijos laidojama teisė kreiptis šio įstatymo nustatyta tvarka tik į Seimą, Vyriausybę ar savivaldybės institucijas – savivaldybės tarybą bei savivaldybės administracijos direktorių. „Peticijos“ sąvoka siejama su kreipimusi į nurodytas institucijas reikalaujant ar siūlant spręsti šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytus klausimus, kai tam reikia priimti naują teisės aktą, pakeisti, papildyti ar pripažinti netekusiu galios galiojančią teisės aktą ir kai peticijų komisija tokį kreipimąsi

pripažįsta peticija. Nuolatinės Seimo, Vyriausybės ir savivaldybės peticijų komisijos sprendžia kreipimosi pripažinimo peticija bei peticijų priėmimo nagrinėti klausimus, jas nagrinėja ir pateikia išvadas dėl peticijoje išdėstytų reikalavimų ir siūlymų tenkinimo. Prieš sprendžiant klausimą dėl kreipimosi pripažinimo peticija, peticijų komisija išsiaiškina, ar kreipimesi iškeltų reikalavimų ir siūlymų nagrinėjimas priklauso kreipimasi užregistravusios institucijos kompetencijai.

Iš esamo teisinio reguliavimo nėra iki galo aišku, kokia yra peticijų komisijų kompetencija ir konkrečiai dėl kokių teisės aktų šio įstatymo nustatyta tvarka gali būti kreipiamasi į nurodytas institucijas. Pagal susiformavusią praktiką, Seimo Peticijų komisija nagrinėja peticijas dėl įstatymų, Vyriausybės Peticijų komisija – dėl Vyriausybės nutarimų ir ministrų įsakymų, o savivaldybės peticijų komisija – dėl savivaldybės institucijų priimamų teisės aktų.

Peticijų komisija, pripažinusi kreipimasi peticija, priėmusi peticiją nagrinėti ir ją išnagrinėjusi, išvadą pateikia atitinkamai Seimui, Vyriausybei ar savivaldybės tarybai, kurie priima galutinį ir neskundžiamą sprendimą dėl peticijoje išdėstytų reikalavimų ir siūlymų tenkinimo.

Peticijų įstatyme peticijų nagrinėjimo stadijos nėra nuosekliai, aiškiai reglamentuotos, nurodomi skirtingi terminai, per kuriuos pareiškėjas ar jo atstovas yra informuojami apie priimtus sprendimus dėl kreipimosi (peticijos), nenurodytas terminas, per kurį institucijos turi pateikti išvadą dėl peticijų komisijos prašymo, neregamentuota, kaip turėtų būti pasirašytas elektroniniu būdu pateiktas kreipimasis, neaišku, ar pareiškėjo atstovu gali būti asmuo, įgaliotas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka, kokios jo teisės.

4. Naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siūlomu teisiniu reguliavimu tikslinama „peticijos teisė“ sąvoka, įvardijant, kad peticijos teisė yra Konstitucijos laiduojama teisė kreiptis šio įstatymo nustatyta tvarka su prašymu ar siūlymu spręsti šio įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje nurodytą klausimą, kai tam reikia pakeisti, papildyti ar pripažinti netekusiu galios galiojantį norminį teisės aktą arba priimti naują norminį teisės aktą, taip pat apibrėžiant norminio teisės akto sąvoką. Nustatant, kad peticijos teisė gali būti įgyvendinama kreipiantis tik dėl norminių teisės aktų, aiškiai atibojami kiti kreipimaisi, kurie turėtų būti nagrinėjami Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo numatyta tvarka.

Po konsultacijų su peticijų komisijomis nuspręsta nekeisti nuolatinų peticijų komisijų (Seimo, Vyriausybės ir savivaldybės) kompetencijos, tačiau Įstatymo projekte, dėl aiškumo nustatant nuolatinų peticijų komisijų kompetenciją, konkrečiai nurodoma, kad Seimo Peticijų komisija nagrinėja peticijas dėl įstatymų ir kitų Seimo priimamų norminių teisės aktų, Vyriausybės Peticijų komisija – dėl Vyriausybės ir ministrų priimamų norminių teisės aktų, savivaldybės peticijų komisija – dėl savivaldybių institucijų priimamų norminių teisės aktų.

Kadangi galiojantis teisinis reguliavimas neužtikrina galimybės pilna apimtimi įgyvendinti peticijos teisę teikiant kreipimasi ir dėl kitų institucijų priimamų norminių teisės aktų, šią spragą siekiama panaikinti Įstatymo projekte nustatant, kad kreipimasis gali būti pateiktas ne tik Seimui, Vyriausybei ar savivaldybės institucijoms, bet ir kitai valstybės institucijai, kuri turi įgaliojimus priimti peticijoje pateiktiems prašymams ar siūlymams įgyvendinti reikalingą norminį teisės aktą (toliau – kita institucija).

Atsižvelgiant į tai, kad kitose institucijose neveiks nuolatinės peticijų komisijos, Įstatymo projektu numatoma, kad peticijų komisijos funkcijas *mutatis mutandis* šio įstatymo nustatyta tvarka atliks kitos institucijos sudaryta komisija, kuri galės būti nuolatinė ar sudaroma konkrečaus kreipimosi (peticijos) nagrinėjimo atveju, arba konkretus valstybės tarnautojas. Kiekviena kita institucija turės nustatyti tokios komisijos sudarymo ar konkrečaus valstybės tarnautojo paskyrimo ir peticijų nagrinėjimo organizavimo tvarką, kuri užtikrintų sklandų kreipimasi vertinimo ir peticijų

nagrinėjimo procesą.

Įvertinus savivaldybių peticijų komisijų siūlymus bei nurodytas praktikoje kylančias problemas, taip pat atsižvelgiant į būsimus savivaldybių institucijų sąrangos pokyčius, Įstatymo projekte konkrečiai nenurodomi savivaldybės institucijų pavadinimai, o teikiama nuoroda į Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme apibrėžtą sąvoką „savivaldybės institucijos“. Be to, peticijų teisės įgyvendinimas savivaldybių institucijų lygmenyje yra tikslinamas nustatant, kad savivaldybės peticijų komisija išvadą gali teikti vienai iš savivaldybės institucijų, t. y. ne tik savivaldybės tarybai, bet ir vykdomajai savivaldybės institucijai, atsižvelgiant į tai, kurios kompetencijai priskirtas reikiamo norminio teisės akto priėmimas, t. y. kuri priima galutinį ir neskundžiamą sprendimą dėl peticijoje pateiktų prašymų ar siūlymų tenkinimo.

Įstatymo projektu kreipimosi (peticijos) nagrinėjimo stadijos nekeičiamos, tik išdėstomos nuosekliau ir aiškiau, įvardijant kreipimosi vertinimo stadiją, kurios metu peticijų komisija (prieš sprendama dėl kreipimosi pripažinimo peticija), aiškindamasi, ar kreipimasis priskirtinas jos kompetencijai, gali priimti sprendimą palikti kreipimąsi nenagrinėtą (kai kreipimasis yra anoniminis arba jo turinys yra nesuprantamas ar pažeidžiantis etikos ar moralės normas) arba persiųsti kreipimąsi nagrinėti kitai kompetentingai institucijai. Siūlomu teisiniu reguliavimu taip pat nustatoma ministerijoje gauto kreipimosi persiuntimo atitinkamai jį galinčiai nagrinėti institucijai tvarka.

Atsižvelgiant į tai, kad peticijų komisijos sprendimas nepripažinti kreipimosi peticija gali būti skundžiamas, Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad kreipimosi nagrinėjimas kitų teisės aktų nustatyta tvarka (kai yra priimtas sprendimas nepripažinti kreipimosi peticija) yra sustabdomas, jeigu yra gauta informacija apie pateiktą skundą dėl peticijų komisijos sprendimo nepripažinti kreipimosi peticija, iki institucijos, nagrinėjančios pateiktą skundą, sprendimo priėmimo arba teismo sprendimo įsigaliojimo dienos.

Įstatymo projekte apibendrintas peticijų nagrinėjimo procesas, į atskirus straipsnius neišskiriant reguliavimo dėl skirtingų institucijų, kurioms peticijų komisija teikia išvadą, priimamų sprendimų. Išdėstoma aiškesnė peticijų nagrinėjimo eiga, peticijų komisijų teikiamų išvadų bei institucijų priimamų galutinių ir neskundžiamų sprendimų pobūdis.

Įstatymo projektu taip pat nustatoma, kad šis Įstatymo projektas nėra taikomas piliečiams įgyvendinant Konstitucijoje įtvirtintą Konstitucijos keitimo iniciatyvos teisę, kadangi ši teisė nepatenka į peticijos teisę, esant nustatytai ypatingai Konstitucijos keitimo tvarkai.

Įstatymo projektu tikslinamos peticijos teisę įgyvendinančių ir peticijas nagrinėjančių subjektų sąvokos ir šių subjektų teisės. Praktikoje kylantį neaiškumą dėl galimybės atstovauti pareiškėjui siūloma išspręsti nurodant, kad pareiškėjo atstovu gali būti ne tik pirmasis kreipimąsi pasirašęs ar kitas jame nurodytas pareiškėjas, bet ir Civilinio kodekso nustatyta tvarka įgaliotas asmuo, kuris įgyvendina šiame įstatyme numatytas visas pareiškėjo teises ar konkrečiai kreipimesi ar įgaliojime nurodytas pareiškėjo jam suteiktas teises.

Įstatymo projektu taip pat detalizuojami kreipimosi pateikimo būdai, įtvirtinant, kad elektroninio ryšio priemonėmis teikiamas kreipimasis turi būti pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu arba suformuotas tokiu būdu, kuris užtikrina elektroninę asmens atpažintį ir teksto autentiškumą.

Įstatymo projektu suvienodinami bei aiškiau nurodyti terminai, per kuriuos pareiškėjas ar jo atstovas turi būti informuojami apie priimtus sprendimus dėl kreipimosi (peticijos), įtvirtinama pareiga, pareiškėjui ar jo atstovui pageidaujant, kartu su pranešimu apie peticijos nagrinėjimo būdą, vietą ir laiką jiems išsiųsti peticijos komisijos prašymu gautą informaciją ar nuomones dėl peticijoje pateiktų prašymų ar siūlymų, taip pat numatoma, kad informuojant apie nurodytus peticijų komisijų

priimtus sprendimus, šiuos sprendimus ar neveikimą apskundžiant ir skundus nagrinėjant, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nuostatos taikomos tiek, kiek nereglementuoja šis įstatymas.

Atsižvelgiant į praktikoje kylančias problemas dėl užtrunkančio peticijų nagrinėjimo proceso, peticijų komisijų siūlymu Įstatymo projekte nustatytas maksimalus 20 darbo dienų terminas, per kurį valstybės ar savivaldybės institucijos, mokslo bei studijų institucijos, švietimo įstaigos turi pateikti nuomonę ar kitą reikiamą informaciją dėl kreipimesi (peticijoje) pateikto prašymo ar siūlymo.

Siekiant užtikrinti peticijų nagrinėjimo viešumą ir skaidrumą, šviesti visuomenę peticijų teisės įgyvendinimo klausimais, paskatinti piliečius tinkamai naudotis peticijų teise, siūlomu teisiniu reguliavimu nustatoma peticijų komisijų veiklos viešinimo pareiga – išvardijama, kas turi būti skelbiama peticijų komisiją sudariusios institucijos interneto svetainėje.

Įstatymo projekte nurodoma, kad peticijos nagrinėjamos valstybine kalba, o šio reikalavimo įgyvendinimas, įskaitant peticijos vertimo į lietuvių kalbą užtikrinimą, turėtų būti numatytas atitinkamos peticijų komisijos veiklos organizavimą (peticijų nagrinėjimo organizavimą) reguliuojančiame poįstatyminiame teisės akte.

Kadangi priėmus Įstatymo projektą atitinkamai turės būti pakeisti ir įgyvendinamaisiais teisės aktais patvirtinti peticijų komisijų nuostatai, taip pat kitos institucijos turės priimti įgyvendinamuosius teisės aktus, siūloma nurodyti Įstatymo projekto įsigaliojimo datą 2023 m. sausio 1 d. Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo, Įstatymo projektu nustatomos pereinamojo pobūdžio nuostatos, nurodant, kokių teisiniu reguliavimu vadovaujantis turės būti nagrinėjami iki Įstatymo projekto įsigaliojimo pateikti kreipimaisi (peticijos).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir priemonės, kurių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Neigiamų Įstatymo projekto priėmimo pasekmių nenumatoma.

6. Priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projektas neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Įstatymo įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priėmus Įstatymo projektą, jo įgyvendinimas neturės neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Įstatymo projekto atitiktis strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant į teisinę sistemą inkorporuoti priimtą įstatymo projektą, Lietuvos Respublikos peticijų įstatymas Nr. VIII-1313 su visais pakeitimais ir papildymais turės būti pripažintas netekusiu galios.

10. Įstatymo projekto atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, įstatymo projekto sąvokų ir

terminų įvertinimas Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Naujos Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai suderinti Terminų banko įstatymo nustatyta tvarka.

11. Įstatymo projekto atitiktis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Teikiamas Įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai

Priėmus Įstatymo projektą, iki Įstatymo įsigaliojimo dienos turės būti pakeisti:

- Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. VIII-1480 „Dėl Seimo Peticijų komisijos nuostatų patvirtinimo“;

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1098 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės Peticijų komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“;

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimas Nr. 480 „Dėl Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms ir mobiliosioms programoms aprašo patvirtinimo“;

- savivaldybių tarybų tvirtinami savivaldybių peticijų komisijų nuostatai.

Taip pat kitos institucijos turės nustatyti peticijų komisijos funkcijas *mutatis mutandis* šio įstatymo nustatyta tvarka atliekančios komisijos sudarymo ar konkretaus valstybės tarnautojo paskyrimo ir peticijų nagrinėjimo organizavimo tvarką.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės fondų lėšų Įstatymo projekto įgyvendinimui neprireiks.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą konsultuotasi su peticijų komisijomis dėl dažniausiai praktikoje kylančių problemų nagrinėjant peticijas. Derinant Įstatymo projektą įvertintos gautos pastabos, kurias pateikė Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija, Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, Valstybinė energetikos reguliavimo taryba ir piliečiai.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšmingi žodžiai, kurių reikia šiam Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą: „*peticija*“, „*peticijos teisė*“, „*peticijų komisija*“, „*konstitucinis įstatymas*“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
Nėra.